

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота
магістра

з теми:

**ВПЛИВ ІПОТЕРАПІЇ НА СТАН РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЙНОЇ
ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ
ДО ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Виконала:

студентка KorL1-M20z групи
спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Логопедія)

Богданець Олена Петрівна

Керівник: Гаврилова Н. С.,

кандидат психологічних наук, доцент
кафедри логопедії та спеціальних
методик

Рецензент: Миронова С.П.,

доктор педагогічних наук, професор
кафедри корекційної педагогіки та
інклюзивної освіти

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ У ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ.....	8
1.1. Стан розвитку мотиваційної готовності до навчання у дошкільників з нормо-типовим розвитком.....	8
1.2. Стан розвитку мотиваційної готовності до навчання дітей із дитячим церебральним паралічем і тяжкими порушеннями мовлення.....	19
1.3. Особливості психічного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення.....	26
Висновки до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ТА ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ ДО ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ.....	35
2.1. Обґрунтування методики дослідження мотиваційної готовності дітей з тяжкими порушеннями мовлення та дитячим церебральним паралічем.....	35
2.2. Характеристика методик та аналіз результатів дослідження мотиваційної готовності до навчання у дошкільнят з нормо-типовим розвитком та з дитячим церебральним паралічем і тяжкими порушеннями мовлення.....	46
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	51
Висновки до другого розділу.....	61
РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ ІПОТЕРАПІЇ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ У ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ НА ЛОГОПЕДИЧНОМУ ЗАНЯТТІ.....	63

3.1. Іпотерапія як засіб навчання дітей з особливими освітніми потребами.....	63
3.2. Особливості підготовки на заняттях з іпотерапії дітей з дитячим церебральним паралічем і тяжкими порушеннями мовлення до навчання на логопедичному занятті.....	72
Висновки до третього розділу.....	79
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

Мотиваційна сфера людини, як елемент цілісної структури формування особистості, відіграє важливу роль у процесі навчання дитини. Провідне значення для розвитку свідомості у дошкільному віці має мова і мовлення, що виступають у якості засобу комунікації, структурним елементом правильного розвитку дитини.

У сучасному суспільстві, нажаль, простежуються такі важливі та негативні тенденції: перша, це недооцінка, особливо з боку батьків, формування такого елементу структури особистості, як мотиваційна сфера; наступна тенденція – збільшення кількості дітей, які мають ті чи інші порушення мовлення. Стосовно першої тенденції, то переважна більшість батьків та і деякі педагоги, наголос роблять на інтелектуальному компоненті розвитку дитини, а мотиваційно-вольовий незаслужено втрачає до себе увагу, що в результаті призводить до викривлення психоемоційного розвитку, формування хибних уявлень про події та явища, які відбуваються навколо дошкільника.

Причинами другої тенденції виступають як об'єктивні фактори: техногенні чинники, погіршення стану навколишнього середовища; так і суб'єктивні: недостатня увага з боку батьків до порушень мовлення у дитини, їх необізнаність щодо вирішення подібних проблем. А це, в свою чергу, призводить до того, що дошкільники з порушеннями мовлення починають значно відставати по всім параметрам від своїх однолітків з нормативним розвитком мовлення.

В цьому контексті постає проблема перед педагогічною і психологічною наукою та практикою дослідження особливостей становлення та розвитку мотиваційної сфери дитини дошкільного віку з наявними у неї порушеннями мовлення, особливо з тяжкими порушеннями мовлення, адже вони в найбільшому ступені ускладнюють процес психосоціального розвитку та виховання особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з історії психолого-педагогічної корекційної науки до вивчення даної проблеми зверталися Л. Виготський, В. Ковшиков, Р. Левіна, Н. Трауготт, В. Орфінська, Г. Чіркїна. Негативні тенденції, про які було згадано вище, визначають необхідність знову звертатися до проблеми формування мотиваційної сфери у дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення: Г. Волкова, Л. Гончарук, Л. Зайцева, В. Селіверстов, Є. Соботович, В. Тарасун, О. Усанова, М. Шеремет. У профільних психолого-педагогічних виданнях з'являються публікації науковців та практиків з даної тематики, періодично проходять науково-практичні конференції, однак проблема не перестає бути актуальною.

Вивчення цієї проблеми потребує більш докладного аналізу з метою активізації потенційних можливостей кожної дитини дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення для формування позитивної мотиваційної сфери, а саме методами іпотерапії, що й зумовило вибір теми магістерської роботи: *«ВПЛИВ ІПОТЕРАПІЇ НА СТАН МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ДО ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТЬ»*.

Об'єктом дослідження - мотиваційна готовність дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення до навчання.

Предметом дослідження є іпотерапія як засіб впливу на мотиваційну готовність дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення до навчання на логопедичних заняттях.

Мета дослідження: на підставі здійсненого теоретичного аналізу та експериментального дослідження визначити провідну мотивацію у дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення та сформувані комплекси логопедичних вправ, які можна застосовувати в процесі іпотерапії з метою активізації у них мовленнєвої активності.

Відповідно до поставленої мети, необхідним є розв'язання таких **завдань:**

1. На основі аналізу загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури з проблем мотивації дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення визначити науково-теоретичні засади дослідження.

2. Емпірично дослідити мотивацію до логопедичних занять у дітей дошкільного віку з тяжкими та легкими порушеннями мовлення.

3. Розробити й експериментально перевірити ефективність іпотерапії в роботі з розвитку мотиваційної готовності до логопедичних занять дітей дошкільного віку з тяжким та легкими порушенням мовлення.

Шляхи реалізації мети та завдань дослідження:

- аналіз наукових психологічних праць, присвячених проблемі дослідження з метою визначення науково-теоретичного підґрунтя особливостей мотивації дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення;
- проведення експериментального дослідження з використанням методик «Мотиви учіння» (М. Гінзбург); «Вивчення емоційного ставлення дитини до школи» (Урунтаєва Г., Афонькіна Ю.); «Виявлення мотивації учіння» (за В. Кириленко); «Панда Кунг-фу» - проєктивна ігрова методика для визначення рівня мотивації до логопедичного заняття.
- математична обробка даних, якісна інтерпретація отриманих результатів;
- порівняти мотиваційну готовність до роботи на логопедичних заняттях дітей з ТПМ та ЛПМ до іпотерапії та після неї.

Теоретична значущість магістерської роботи полягає у тому, що її основні положення та висновки сприяють глибшому розумінню необхідності розвитку мотивації до логопедичних занять дошкільника з тяжким порушенням мовлення.

Практична значущість: матеріали магістерської роботи можуть бути використанні в практиці роботи з дошкільниками з порушеннями мовлення в реабілітаційних центрах.

Місце проведення дослідження: ЦРФ «Крок за Кроком» Київ, Дяченка 20В.

Апробація результатів дослідження

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 104 сторінки, основного тексту – 82 сторінки.

ВИСНОВКИ

Внаслідок проведеного дослідження були зроблені наступні висновки.

1. На підставі науково-теоретичного аналізу було визначено вагому роль мотивації в системі забезпечення ефективних умов навчання загалом і спеціального навчання дітей з ТПМ, зокрема. При цьому ця проблема була недостатньо повно розглянута в контексті необхідності стимуляції мовлення у дошкільників з ТПМ впродовж логопедичних занять.

2. Порівняльний аналіз провідних видів мотивації у дошкільників з ЛПМ та ТПМ, визначених на підставі проведеного прикладного дослідження, показав диференційовані відмінності між ними у обох категорій дітей.

Для дітей з ЛПМ більш вагомими є зовнішні мотиви: похвала дорослого, те, як вони виглядають перед однолітками. Вагомою для навчання частини цих дітей може бути й негативна мотивація (у 20%), така як погроза чи покарання тощо.

У значної кількості дітей з ТПМ (49 %) найвагомим є внутрішній мотив. А тому вони переважно виконують ті завдання, які мають для них практичну цінність. Важливим для більшості із них (77,4 %) є і позитивний зовнішній стимул – це похвала від дорослого, яка спонукає їх повірити у власні сили та значимість роботи, яку вони виконують. Проте і негативний зовнішній стимул для 50% дошкільників з ТПМ є також значимим. Визначено, що дошкільному віці їх мало турбує те, як вони виглядають в очах однолітків. З огляду на це заняття в групі недостатньо стимулює їх до успішного виконання завдань.

Емоційне ставлення до гри та навчання на логопедичних заняттях у них теж були різними.

Ще у дошкільному віці у дітей з ЛПМ переважає ігрова мотивація, при цьому вони позитивно ставляться і до занять з логопедом. Провідним мотивом навчально-пізнавальної діяльності є лише у незначної кількості (у 8%) дошкільників з ЛПМ.

При наявності у дітей ТПМ все таки переважає позитивне ставлення до гри (у 85%) і лише 35% їх виявили позитивне ставлення до роботи на логопедичному занятті. При цьому 6 % дітей цієї групи продемонстрували позитивне ставлення до навчально-пізнавальної діяльності.

Виявлені мотиви були враховані при формуванні умов для ефективної стимуляції мовлення у дітей з ТПМ.

3. Визначено, що умови ефективні для стимуляції мовлення у дошкільників з ТПМ, які враховували наявні у них провідні мотиви, можливо створити на заняттях з іпотерапії. Було визначено команду супроводу для продуктивного проведення таких занять із зазначеною категорією дітей, до якої увійшли коновод, іпотерапіст, логопед та фізичний реабілітолог. Було сформовано програму роботи з цими дітьми на заняттях з іпотерапії у якій виділено завдання для забезпечення фізичної реабілітації та ті, які забезпечували стимуляцію у них мовленнєвого видиху, голосу, артикуляції та вимови фонем.

Застосування програми проведення логопедичної роботи впродовж занять з іпотерапії виявило їхню ефективність. Діти з ТПМ впродовж іпотерапії з задоволенням виконували усі запропоновані логопедичні вправи, тоді, коли на самому логопедичному занятті відмовлялися виконувати більшість з них. Позитивна динаміка у наступному продовжувалася і після певного періоду іпотерапії на логопедичних заняттях, виявлялася у вигляді підвищення впевненості у дітей з ТПМ у власних силах та підвищення загальної активності на заняттях. В цілому, це сприяло покращенню їх інтеграції у суспільство, розширенню горизонтів їх власних можливостей як у фізичній, емоційній так і в комунікативній сферах.

Проведене дослідження не є вичерпним і буде продовженим у напрямку урізноманітнення умов за яких можна ефективно стимулювати та формувати у дітей з ТПМ мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология: Учеб. пособие для студ. Вузов М.: Издательский центр «Академия», 1999. 672 с.
2. Ананьев Б. Г. Вибрані психологічні праці. Москва., 1980 . 270 с.
3. Андрусина Л.Є. Психологічні характеристики загальнофункціональних механізмів мовлення у старших дошкільників із ЗНМ. Теорія і практика сучасної логопедії : збірник наукових праць. Вип. 4. Київ : Актуальна освіта, 2007. 310 с.
4. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирования личности. М. 2010. 159 с.
5. Бабанский Ю. К. Оптимизация познавательного процесса. М.: Просвещение, 1982. 192 с.
6. Берні Р. Розвиток Я - концепції і виховання . Издательство: М.: Прогресс , 1986. 278 с.
7. Божович Л.І. Вивчення мотивації поведінки дітей і підлітків / За редакцією Божович Л.І. і Л.В. Благонадійною. М., 2010. 256с.
8. Божович Л.І. Етапи формування особи в онтогенезі//Питання психології, 1978. Великий психологічний словник/Сост. і общ. Ред. Б.Г. Мещери, В. П. Зинченко.: Прайм-Еврознак, 2007. 672с.
9. Божович Л. И., Морозова Н. Г., Славина Л. С. Развитие мотивов учения у советских школьников/ Известия Вып.36.Воронеж :, 2001. 349 с.
- 10.Боровцова Л.А. Психологическая структура речевых нарушений при общем недоразвитии речи в дошкольном возрасте. Вестник ТГУ.Вып 12. 2013. 128 с.
- 11.Блонський П. П. Психологія молодшого школяра. / Вікова та педагогічна психологія / За ред. М. В. Гамезо, М. В. Матюхін, Т. С. Михальчик. М., М., 1997.190 с.
- 12.Брушневська І.М. Закономірності розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Педагогічний часопис Волині. 2016. № 1. 301 с.
- 13.Виготский Л.С. Психология. М.: Вид-во Екс. Мо-прес, 2000. 1008 с.

14. Вінокурова О.В., Вінокурова С.М. Вплив мовленнєвих порушень на особистість, поведінку та емоційно-вольову сферу дитини. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2014. Вип. 28. 112 с.
15. "Вопросы и ответы. Пособие по терапевтической верховой езде". /Джосвик Ф., М. Киттередж, Л. Макковен, К. Макпарлэнд, С. Вудз МККИ, Москва 2000 г. 127 с.
16. Волковская Т.Н. Сравнительное изучение нарушений мыслительной и речевой деятельности у дошкольников с ЗПР и ОНР: автореф. дис. ... канд. пед. наук. ВАК РФ 19.00.10, Москва, 1999. 316 с.
17. Волковская Т.Н., Юсупова Г.Х. Психологическая помощь дошкольникам с общим недоразвитием речи : учебное пособие / под науч. ред. И.Ю. Левченко. Москва : Книголюб, 2004. 104 с.
18. Волковская Т.Н. Теоретический анализ научных исследований по проблеме психологического изучения детей с нарушениями речи. Вестник Ленинград. 2010. 187 с.
19. Гонина. О.О. Психология дошкольного возраста : учебник и практикум для СПО / Серия : Профессиональное образование. М. : Издательство Юрайт, 2017. 465 с.
20. Гурвич. П. Т. «Верховая езда как средство лечения и реабилитации в неврологии и психиатрии». Журнал «Неврология и психиатрия» №8 за 1997 г. 65 с.
21. Гурвич П.Т.. «Какие заболевания лечат верховой ездой». Журнал «Коневодство и конный спорт» 1997 г. 33 с.
22. Гуткина Н.И. «Психологическая готовность к школе" М.: Академический Проект, 2000. 184 с.
23. Давидов В. В. Учбова діяльність: стан і проблеми дослідження // Вопр. психол. 1991. № 6. 129 с.
24. Давидов В. В. Психічний розвиток у молодшому шкільному віці // Вікова та педагогічна психологія. М., 1979. 168 с.

25. Жигорева М.В., Левченко И.Ю. Психологические особенности детей с комплексными нарушениями развития. Детская и подростковая реабилитация : рецензируемый научно-практический журнал. 2012. 37 с.
26. Загальна психологія: Навч. посібник для ВНЗ Додано Мін. освіти України / М'ясоїд П. А. та ін. К., 2000. 479 с.
27. Загальна психологія: Навч. посібник для ВНЗ / Максименко В. Д. та ін. К.: 2000. 256 с.
28. Загальна та прикладна психологія: Курс лекцій / Цигульська Т. Ф. та ін. К., 2005. 187 с.
29. Захарова А. В., Худобіна Б. Ю. Взаємодія когнітивного та емоційного компонентів самооцінки в молодшому шкільному віці / / Нові дослідження в психології та вікової фізіології. М., 1990. 187 с.
30. Зінківський В. В. Психологія дитинства. М., 1996. 289 с.
31. Льюїс Є.П. Мотивація і мотиви. СПб., 2000. М.; 380 с.
32. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с.
33. «Иппотерапия: крушение мифа», А. Невзоров. М.; 2009. 36 с. Режим доступу: <http://www.dislife.ru/flow/theme/1630/>
34. Иппотерапия как комплексный метод реабилитации и восстановления. Эскин В.Я. та ін., Сибирь. 2009. 259 с.
35. Калягин В.А., Овчинникова Т.С. Логопсихология : учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Академия, 2006. 320 с.
36. Кириллова Е.А. Психолого-педагогические аспекты обучения детей с тяжелыми нарушениями речи в условиях инклюзивного образования. Актуальные проблемы современной педагогической науки : сборник науч. тр. / под общ. ред. докт. пед. наук, проф. А.Н. Хузиахметова. Казань : ТРИ «Школа», 2014. 380 с.
37. Климова В.К., Посохов А.В., Лукьянов Н.А. Теоретические основы использования иппотерапии в процессе физической реабилитации. Белгород: ИЦП «Политерра». 2008. 75 с.

38. Коломинский Я.Л., Панько Е.А., Игумнов С. А. "Психічний розвиток дітей в нормі і патології". СПб.: Пітер, 2004. 480с.
39. Кондрашова Л.В. Гуманизация учебно-воспитательного процесса школы: Кривой Рог: КГПИ, 1996. 76 с.
40. Конева И.А., Белова А.В. Психологические особенности общения со сверстниками старших дошкольников с нарушениями речи. Современные проблемы науки и образования / ООО «Издательский Дом «Академия Естествознания». 2014. № 3. 250 с.
41. Конопляста С.Ю., Сак Т.Б. Логопсихологія : навчальний посібник / за ред. М.К. Шеремет. Київ : Знання, 2010 293 с.
42. Коротков К.Г. Принципы анализа ГРВ биоэлектрографии. СПб.: «Реноме», 2007. 286 с.
43. Косякова О.О. Логопсихология : учебное пособие. Ростов-на-Дону : Феникс, 2007. 254 с.
44. Кравцова, Е.Е. психологічні новоутворення дошкільного віку //Вопр.психол. 1996, 424 с.
45. Кузнецова, Л. Белопольська Н. Основи спеціальної психології. М.: Видавничий центр «Академія» 2002. 353 с.
46. Кульчицкая Е.И. Родителям о воспитании культуры детей. К.: Радянська школа, 1980. 126 с.
47. Кушхова А.Ф., Карданова Д.Э. Иппотерапия как технология социальной работы с детьми-инвалидами. Новый взгляд. Международный научный вестник. 2014. 56 с.
48. Лалаева Р.И., Шаховская С.Н. Логопатопсихология : учебное пособие для студентов. Москва : Владос, 2011. 285 с.
49. Леонтьев, А.Н. Потребности и мотивы діяльності //Психологія. М., 1962. 496 с.
50. Леонтьев, А.Н. Проблемы розвитку психіки. М.: "Психологія", 1972. 347 с.
51. Левина Р.Є. Розмежування аномалій мовного розвитку у дітей. Дефектологія. 1975. 272 с.

- 52.Левина Р.Е. Характеристика общего недоразвития речи. Основы теории и практики логопедии. Москва : Просвещение, 1968. 351 с.
- 53.Лубовский В.И. Общие и специфические закономерности развития психики аномальных детей. Дефектология : научно-методический журнал Академии педагогических наук. 1971. 51 с.
- 54.Маркова А.К. Формування мотивації вчення: Книга для учителя. М.: Освіта, 2002. 240 с.
- 55.Мазуркевич А.Р. Литература в школе: поиск новой методики //Советская педагогика. 1991. 257 с.
- 56.Маркова А.К. Пути исследования мотивации учебной деятельности школьников // Вопросы психологии. 1980. 350 с.
- 57.Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: Пособие для учителя. М., 1983. 96 с.
- 58.Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. М.: Просвещение , 1990. 192 с.
- 59..Мартиненко І.В. Логопсихологія : навчальний посібник. Київ : ДАІ, 2014. 100 с.
- 60.Мартиненко І.В. Особливості комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення : монографія. Київ : ДІА, 2016. 304 с.
- 61.Мартиненко І.В. Методика формування комунікативних вмінь у дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовленнєвого розвитку. Журнал Логопедія 2. 2012 48 с.
- 62.Мартиненко І. В. Особливості міжособистісної комунікації у дітей із нормальним та порушеним мовленнєвим розвитком. Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. 325 с.
- 63.Мастюкова Е. М., Ипполитова М. В. Нарушение речи у детей с церебральным параличом: Кн. для логопеда. М.:Просвещение, 1985. 170 с.

64. Матюхина М. В. Психология младшего школьника: Учебно-методическое пособие. М.: Просвещение, 1976. 207 с.
65. Мотивація і особа / А. Маслоу. 3-е видавництво СПб: Пітер, 2003. 352с.
66. Нижегородцева Н.В., Шадриков В. Д. Психолого-педагогическая готовность ребенка к школе. Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС., 2001 112 с.
67. Обухівська А.Г. Оцінка інтелектуальних можливостей молодших дошкільників в діяльності логопеда. Логопедія : науково-методичний журнал. 2018. № 13. 46 с.
68. Обухова О.В., Донская С.П. Иппотерапия в структуре коррекционно-образовательной работы с детьми дошкольного возраста с нарушением опорно-двигательного аппарата и речи. Сибирский учитель 2015. 245 с.
69. Павелків Р. В. Загальна психологія : підручник для вузів / 3-тє вид., доп . Київ : Кондор, 2009 . 570 с.
70. Панагушина Ж.В. Психокоррекция эмоциональной сферы детей с помощью иппотерапии. Вестник экспериментального образования 2015. 124 с.
71. Потапенко О.М. Опанасюк І.С. Сучасні підходи до вивчення особистості дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. «Корекційна педагогіка та спеціальна психологія». 2012. Вип. 21. Сер 19. 48 с.
72. Рубінштейн, С. Л. Основи загальної психології. СПб., Пітер, 2002. 720 с.:
73. Рібцун Ю.В. Розвиток емоційної сфери дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови : збірник наукових праць / за ред. В.В. Засенка. Київ : ТОВ «Наша друкарня», 2011. Том 16. 356 с.
74. Ружицька Л.І. Особливості психічного розвитку молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення. Проблеми сучасної психології : збірник наукових праць КПНУ ім. І. Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.

- Костюка НАПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Вип. 14. Кам'янець Подільський : Аксіома, 2011. 928 с.
- 75.Рубцова Г.А., Ларионова А.В. Иппотерапия в реабилитации детей с двигательными и когнитивными расстройствами. Бюллетень северного Государственного Медицинского Университета. 2010. 156 с.
- 76.Трофименко Л.І. Особливості розвитку особистості дошкільників з мовленнєвими порушеннями. Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами. К., Науковий світ, 2010. Вип.1. 311 с.
- 77.Ханзерук Л. О. Формування досвіду спілкування у дошкільників з церебральним паралічем : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.03 "Корекційна педагогіка" / Ханзерук Лілія Олексіївна ; Інститут дефектології АПН України. Київ, 2001. 232 с.
- 78.Ханзерук Л. О. Формування досвіду спілкування у дошкільників з церебральним паралічем. Інститут дефектології АПН України. Київ. 2001 304 с.
- 79.Ханзерук Л. О. Науково-практичний досвід М.В.Рожественської в аспекті історико-педагогічного аналізу проблеми навчання і виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в Україні / Л. О. Ханзерук, О. В. Карпенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2013. 255 с.
- 80.Шеремет М.К., Базима Н.В., Мороз О.В. Мовленнєва Тривожність дітей із тяжкими порушеннями мовлення як проблема теорії і практики корекційної освіти. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19 «Корекційна педагогіка та спеціальна психологія». 2015. Вип. 29. 156 с.
- 81.Шеремет М.К., Базима Н.В., Мороз О.В. Проблема мовленнєвої тривожності у дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями. Логопедія. Науковий часопис. Корекційна педагогіка. 2015. № 5. С 151-159.Режим

доступу:http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16443/Sheremet_Bazyma_Moroz.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- 82.Рецензент: д.п.н., проф.. Шеремет М.К.
- 83.Шипилова Е.В. Основы логопсихологии : учебное пособие для студентов пед. вузов. Ростовна-Дону : Феникс, 2007. 224 с
- 84.Штраус И. Иппотерапия. Нейрофизиологическое лечение с применением верховой езды. М.:Московский Конноспортивный клуб инвалидов, 2000. 102 с
- 85.Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике. М., 1971. 352 с.
- 86.Якимчук Г.В. Особливості психічного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення.Гібітус,Випуск 2020, С. 182-176 Режим доступу:<http://habitus.od.ua/journals/2020/20-2020/34.pdf>
- 87.Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации поведения человека. М., 1969. 245 с.